

451 градус за Фаренгейтом (скорочено)

Рей Бредбері

Рей Бредбері

451 градус за Фаренгейтом

Стислий переказ по частинах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Донові Конгдону із вдячністю

451° за Фаренгейтом — температура, при якій загоряється папір.

Якщо тобі дадуть лінійований папір, пиши впоперек.

Хуан Рамон Хіменес

Частина перша

ТАК ПРИЄМНО БУЛО...

Події відбуваються у майбутньому. Гай Монтег – пожежник, менестрель вогню, який, тримаючи у руках мідний наконечник брандспойта, випускає гас і палить книжки. Йому було приємно дивитися на те, як палають книжки. На його символічному шоломі була намальована цифра 451.

Вночі після роботи Монтег їде додому у передмістя. Ось уже кілька вечорів, ідучи при світлі зір до повороту, за яким тротуар вів до його дому, Монтег почував себе дивно. Йому здавалося, що за рогом хтось стояв. І ось сьогодні він зустрів там дівчину. Вона дивилась, як її черевички чіпляють рухливе опале листя. На її тонкому, матово-білому обличчі застиг вираз цікавості й подиву. Дівчина мала темні очі, вдягнена була у білу сукню. Вона побачила Монтега, який стояв за кілька кроків посеред тротуару. Була осінь, на них падало листя з дерев. Чоловік привітався. Він зрозумів, що дівчина – його нова сусідка. Дівчина сказала, що її звати Кларіс Маклелен.

Теплої, але свіжої ночі вони йшли срібним від місячного сяйва тротуаром. Кларіс сказала, що їй 17 років, і вона божевільна. Дівчина зрозуміла, що Монтег пожежник, і сказала, що не боїться цього. Чоловік розповів, що відколи йому виповнилося 20 років, він уже 10 років працює пожежником. "А ви коли-небудь читаете книжки, які палите?" — спитала дівчина. "Це протизаконно!" — відповів чоловік. Вони пройшли ще трохи. Раптом Кларіс запитала: "А чи правда, що колись пожежники гасили пожежі, а не розпалювали їх?". Та Монтег відповів, що будинки завжди були вогнетривкі. "Дивно. Я чула, ніби колись горіли будинки, а пожежники існували для того, щоб гасити вогонь",

— сказала Кларіс.

Дівчина почала говорити про машини, які тепер їздять дуже швидко, а коли її дядько їхав сорок миль на годину, його на 2 дні посадили у в'язницю. Кларіс вважала, що водії навіть не можуть помилюватися краєвидом довкола, коли так швидко мчать. "Ви надто багато думаєте", — мовив Гай зніяковіло. "Я рідко коли дивлюсь телевізійні передачі, не ходжу на автомобільні гонки й не буваю в парках розваг. Певне, тому в мене досить часу для всяких безглузвих думок", — розповіла дівчина.

Кларіс сказала, що люди тепер не помічають, що вранці на траві є роса. А зараз, наприклад, якщо подивитися догори, на місяці можна побачити маленького чоловічка.

Вони підійшли до її будинку. Дівчина пояснила, що її мама, тато й дядько сидять разом і розмовляють. Зараз таке рідко зустрінеш, так само, як і пішохода. Її дядька арештували раз, коли ішов пішки. Кларіс повернула до свого будинку. Тоді, ніби щось пригадавши, зупинилась, підійшла до Монтега й подивилася, здивовано й допитливо, йому в обличчя. "Ви щасливий?" — запитала. "Що?!" — вигукнув він. Але дівчини вже не було поряд.

Монтег засунув руку в спеціальний отвір у дверях свого будинку, й вони відчинились. У будинку його погляд натрапив на вентиляційну решітку в передпокої. І він нараз пригадав, що там сховане.

Чоловік пригадав обличчя дівчини. Йому здавалося, що в її обличчі відбивалося його власне. "Хіба часто побачиш на обличчях інших людей відбиток свого власного лица, своїх найглибших, потаємних, трепетних думок". І тепер він думав: "А й справді, вона ніби навмисне чекала мене там, на вулиці, о такій пізній порі...".

У його спальні була непроглядна темрява, але чоловік знав, що на ліжку лежить його дружина. Монтег подумав, що він нещасливий. Він носив своє щастя, мов маску, а дівчина зірвала її і втекла. Не вмикаючи світла, він уявив собі кімнату: дружина на ліжку, не вкрита ковдрою й холодна, її нерухомі очі втупилися в стелю. А у вухах — манюсінки "черепашки", радіоприймачі-втулки завбільшки як наперсток, і океан електронних звуків — музика й голоси. Протягом останніх двох років не було жодної ночі, щоб Мілдред не засинала без тих звуків.

Ногою Монтег нашттовхнувся на щось маленьке, що з дзенькотом покотилося. Він прислухався до жінки і зрозумів, що її дихання дуже слабе. Він намацав запальничку-саламандру і натис... Монтег побачив тільки скляний погляд і слабе, майже нечутне дихання дружини. На підлозі лежала пляшечка від снодійного, у якій ще вранці було тридцять таблеток. Тепер вона була порожня. Раптом над будинком почулися звуки реактивних бомбардувальників. Монтег подзвонив і викликав "швидку". Чоловіки, які приїхали на виклик, привезли дві машини: одна заповзла в шлунок жінки і витягала отруту, а друга викачувала з тіла кров, замінюючи її свіжою кров'ю й плазмою. За ці процедури чоловіки взяли 50 доларів і сказали, що жінці зараз потрібен спокій, а коли вона прокинеться, то буде голодна.

Минуло півгодини. Монтег подумав, що тепер у жилах його дружини тече чужа кров. Він підвівся, розсунув завіси й широко розчахнув вікна, впустивши в кімнату

свіже нічне повітря. Була друга година ночі. Невже лише годину тому він зустрів на вулиці Кларіс Маклелен, увійшов до цієї темної кімнати й зачепив ногою кришталеву пляшечку? З будинку, де жила Кларіс із батьками й дядьком, долинав спокійний і щирий сміх. Крім того, цей сміх був природний, сердечний і невимушений, він долинав з будинку, яскраво освітленого цієї пізньої пори, тоді як інші будинки мовчали, занурившись у п'тьму. Монтег чув голоси людей, вони щось говорили, запитували, відповідали. Він підійшов до будинку Кларіс і почув, як її дядько сказав: "...ми живемо в таку пору, коли люди не мають ніякої цінності. Людина – наче паперова серветка: в неї висякуються, зминаються, викидають. Ніхто не має свого обличчя".

Монтег пішов додому, вкрив дружину, випив снодійну таблетку і заснув. Надворі йшов дощ.

Вранці о дев'ятій Мілдред уже не було в ліжку. Вона готувала собі сніданок і навіть не знала, що вчора сталося з нею. Вона думала, що вчора просто була якась п'ятка, тому вона так погано почувається. Монтег сказав, що вчора дійсно була компанія, і вони всі випивали.

У другій половині дня йшов дощ. Мілдред сиділа і телевізорній кімнаті і читала п'єсу. Чоловік приніс пляшечку з-під снодійного і сказав дружині, що вчора вона випила усі таблетки. Жінка не могла повірити, що вона це зробила. "Що сьогодні по телебаченню?" — стомлено спитав він. Мілдред сказала, що п'єса з розгортанням на всі чотири стінні екрани, яка починається через десять хвилин. Жінка попросила Монтега купити четверту телевізорну стіну за дві тисячі доларів, бо в них було лиш три.

Монтег вийшов з дому на мокру від дощу вулицю. Дощ ущухав. Дівчина йшла серединою тротуару, підвівши голову, — на її обличчя падали окремі краплини. Побачивши Монтега, вона посміхнулась. Кларіс сказала, що гуляє під дощем і навіть пробує його на смак. Вона тримала кульбабу, хоч і не сподівалася знайти її такої пізньої осені. Дівчина розповіла про прикмету: треба доторкнулася підборіддям до квітки, і коли залишиться слід, значить, вона закохана. У дівчини залишився слід, а в Монтега не лишилося нічого. Кларіс сказала, що мусить іти зараз до психіатра. Її примушують ходити, тому доводиться вигадувати для нього всякі дурниці. Психіатр хотів знати, чому дівчина блукає в лісі, дивиться на птахів і ловить метеликів. "Вони хочуть знати, як я проводжу свій час. Кажу їм: іноді просто сиджу й думаю. Але не кажу, про що. А іноді кажу, що люблю закинути голову, як оце зараз, і ловити дощові краплини язиком. Вони смачні. Ви хоч раз пробували?" — питала Кларіс. Монтег запитав, чи дівчині дійсно 17, і додав: "Моїй дружині тридцять, але ви з вигляду часом набагато старша". А Кларіс було цікаво, чому чоловік став пожежником. Вона вважала, що ця професія йому не підходить: "...Я бачила декотрих, я знаю. Коли я базікаю, ви дивитесь на мене. Коли я вчора сказала щось про місяць, ви глянули на нього. Ті, інші, ніколи б так не зробили... Люди тепер не мають часу одне для одного. Мало хто так добре ставиться до мене, як ви. Тому мені й дивно, що ви пожежник – це якось не личить вам". Йому здалося, ніби він роздвоївся: одна його половина була гаряча, друга – холодна, одна – ніжна, друга – жорстока, одна – тремтлива, друга – незворушна, ці половини намагалися знищити

одна одну. Монтег повільно пішов від дівчини і раптом, відкинувши голову, підставив під дощ обличчя і відкрив рота...

На роботі він дивився на механічного пса, який був ніби живий і водночас мертвий у своїй буді. Пес мав латунні, мідні і сталеві частини. Механічний пес скидався на велетенську бджолу. З його пащі висувалося отруйне жало. По ночах, коли ставало нудно (а таке бувало щоночі), пожежники настраювали механізм нюхової системи пса на певний запах і впускали до нього в підвал пацюків, курчат чи кошенят, яких однаково треба було втопити, а потім билися об заклад, кого пес ухопить першим. Під час цих розваг Монтег звичайно залишався нагорі. Колись, два роки тому, він побився об заклад з одним із найдосвідченіших гравців – і програв тижневу платню. Він і досі пам'ятає несамовитий гнів Мілдред.

Монтег доторкнувся до морди пса. Пес загарчав. Чоловік побачив, як у пса з морди вистромилася на дюйм отруйна голка, щезла, знову вистромилася, знову щезла. Монтег вийшов, намагаючись опанувати себе. Позад нього, в кутку, за столом, четверо пожежників грали в карти. Брандмейстер Бітті спитав Монтега, що сталося. Чоловік сказав, що пес його не любить. Брандмейстер сказав, що пес – всього лише машина. Тоді Монтег сказав, що хтось, напевне, налаштував пса проти нього. Чоловік почав думав про вентиляційну решітку в передпокої свого дому й про те, що було сховане за нею. А що, коли хто-небудь із пожежників довідався про це й "розповів" механічному псові? Брандмейстер Бітті пожартував: мовляв, у Монтега нечисте сумління, що він так боїться пса.

Тиждень Монтег виходив з дому і знав, що Кларіс десь поблизу. Одного разу він бачив, як вона трусила горіхове дерево, другого разу вона сиділа на лужку й в'язала синій светр, разів зо три чи з чотири він знаходив на своєму ґанку букет осінніх квітів, пригорщу каштанів у маленькій торбинці, кілька опалих листків, дбайливо пришпилених до аркуша білого паперу і прикріплених кнопками до вхідних дверей. Щодня Кларіс проводжала його до повороту.

Якось він запитав: "Чому мені здається, ніби я знаю вас дуже давно?". Дівчина відповіла: "Бо ви мені подобаєтесь, а мені від вас нічого не треба. І тому, що ми розуміємо одне одного". "Коли я з вами, мені здається, що я дуже старий і годжуся вам в батьки". – "Тоді скажіть, чому в вас немає дочки, такої як я, якщо ви так любите дітей". Монтег розповів, що його дружина не хоче дітей. Чоловік спитав, чому дівчина не в школі. Вона сказала, що в школі її вважають нетовариською. "По-моєму, спілкуватися з людьми – це розмовляти, як ось ми з вами. Або ж розмовляти про те, який дивний світ. Спілкуватися з людьми приємно. А хіба це спілкування, коли зібрати всіх до купи й нікому не давати й слова сказати. Урок по телебаченню, урок з баскетболу, з бейсболу чи з бігу, ще урок з історії – примушують щось переписувати, потім примушують щось перемальовувати, а тоді знову спорт. Знаєте, ми ніколи нічого не запитуємо в школі, принаймні більшість; а нас обстрілюють відповідями, потім ще сидимо чотири години, дивимось учбовий фільм. Як на мене, це ніяке не спілкування", — розповідала дівчина.

Кларіс розповіла, як її однолітки лупцюють одне одного, вбивають одне одного. Лише минулого року застрелено шість її ровесників. Десять загинули в автомобільних катастрофах. Дядько розповідав Кларіс, що його дід пам'ятав часи, коли діти не вбивали одне одного.

Дівчина любила спостерігати за людьми і зробила висновок, що вони ні про що не говорять: "Одне й те саме – марки автомобілів, моди, плавальні басейни...".

Через тиждень Кларіс зникла. Монтег ходив на роботу, його друзі по роботі грали карти, пес, як завжди, гарчав на нього, десь бурмотіло радіо: "...будь-якої хвилини може бути оголошена війна. Країна готова захищати свою...", у небі мчали ракетні літаки.

Якось Монтег запитав друзів на роботі: "Я... я задумався. Згадав пожежу на минулому тижні й того чоловіка, чию бібліотеку ми спалили. Що з ним сталося?" — "Він волав як несамовитий, і його відвезли до божевільні". — "Але ж він не божевільний!". — "Кожен, хто вважає, що можна обдурити уряд і нас, божевільний". — "Я намагався уявити, — вів далі Монтег, — що відчуває людина в такій ситуації. От коли б, приміром, спалювали наші будинки й наші книжки?" — "У нас немає книжок". — "А якби були?" — "Може, у вас є?" — "Ні", — відповів Монтег. Тоді він запитав, чи дійсно колись пожежники не палили книжок. І тут же подумав, що сам себе видає.

Раптом пролунав сигнал тривоги. Пожежники поїхали до якогось старого будинку у старій частині міста. Бітті, Стоунмен і Блек у своїх грубих вогнетривких комбінезонах розтрошили вхідні двері й схопили літню жінку, дарма що та й не намагалася тікати чи ховатися. Монтег у будинку побачив багато книжок. Жінка лише з докором дивилася на пожежників. Коли ніхто не бачив, Монтег сховав одну книжку за пазуху. На купи книжок пожежники почали лити гас. Кожну книжку, кожну кімнату було полито гасом. Тоді всі квапливо спустились униз. Монтег, похитуючись і задихаючись від випарів гасу, йшов останній. Жінка не хотіла виходити з будинку, що мав горіти. "Ходімо зі мною", — просив її Монтег. "Ні, — відказала та. — Але вам – дякую". Монтег потягнув за собою жінку. Але в руці у неї вже був сірник. Забачивши його, пожежники метнулися геть із дому. "Ідіть", — промовила жінка, і Монтег відчув, що мимохіть задкує до дверей. Жінка вийшла за ними, зупинилась на ґанку і змріяла їх спокійним поглядом, але в цьому спокої виразно відчувався осуд. Вона тернула сірником об поруччя...

Дорогою назад Монтег сказав друзям, що коли вони ввійшли до тієї жінки, вона сказала: "Рідлі" і ще щось. Бітті пояснив, що чоловік на ймення Латімер сказав Ніколасу Рідлі, коли їх за єресь спалювали живцем на багатті в Оксфорді 16 жовтня 1555 року, такі слова: "Божою милістю ми сьогодні засвіtimo в Англії таку свічку, якої, я вірю, їм ніколи не загасити". Бітті пояснив, що знає ці слова тому, що він, як і більшість брандмейстерів, напханий такими всякими цитатами й висловами.

Вдома Монтег помацки дістався до свого ліжка, незграбно запхнув книжку під холодну подушку й сам упав на постіль. Мілдред злякано скрикнула. А йому здавалося, що вона десь далеко, в протилежному кінці спальні. Дружина довго говорила щось, але

Монтег не слухав і не відповідав.

Уночі він подивився на Мілдред. Вона не спала, у її вухах знову сиділи "черепашки", і знову вона слухала далекі голоси з далеких країв. Дружина здалася йому такою чужою, ніби він ніколи й не знав її. Раптом він запитав її, коли вони зустрілися, і де. Це було 10 років тому, але ні він, ні вона не могли цього пригадати. Мілдред встала і пішла знову пити снодійне. Чоловік пригадав, як її відкачували. І ще він пригадав, що подумав тієї ночі: коли вона помре, він не плакатиме за нею. Бо ця смерть буде для нього смертю чужої людини. Раптом він заплакав, але не від думки про смерть Мілдред, а від думки, що не зможе плакати, коли вона помре. Монтег подумав, що між ним і дружиною стоїть стіна. Навіть не одна, а три. І дуже дорогі, до речі! Всі ці "дядечки", "тітоньки", "двоюрідні брати" й "сестри", "племінниці", "племінники", які жили на цих стінах, зграя балакучих мавп, що торохтять, не кажучи нічого. Він з самого початку назвав їх "родичами". Мілдред наче заблукала у своїй "балакучій вітальні". А коли не вітальня, коли не ці три стіни, що розмовляють, до яких Мілдред мріяла додати четверту, тоді це був "жук" — відкритий автомобіль. Мілдред їздила на шаленій швидкості. А ще у її вухах майже завжди були оті "черепашки".

Монтег почав розказувати жінці про дівчину-сусідку. Мілдред раптом згадала і сказала йому, що дівчина попала під машину, і її вже нема.

Вранці його кидало то в жар, то в холод. Мілдред, схилившись над ліжком, зацікавлено дивилася на нього. Він відчував її присутність, бачив її, не розплющуючи очей, — волосся, спалене хімічною фарбою, ламке, мов солома, очі, наче прикриті невидимими більмами, намальовані накоплені вуста, худорляве від дієти, сухе, ніби тичка, тіло, біла, як сало, шкіра.

Монтег попросив зателефонувати Бітті і сказати, що на роботу він не вийде. Раптом він почав блювати, бо йому здалося, що почув запах гасу. І тоді він розповів дружині: "Ми разом з книжками спалили стару жінку". Та дружину це зовсім не вразило. Вона сказала, щоб чоловік сам дзвонив Бітті. "Я не можу дзвонити йому. Не можу сказати, що я хворий", — сказав він. — "Чому?". — "Тому що я боюся", — відказав він подумки.

Монтег засунув руку під подушку. Схована книжка була на місці. Він знов почав говорити дружині про книжки: "Певне, в книжках є щось таке, чого ми не можемо навіть уявити собі, тому ця жінка залишилась у будинку, охопленому вогнем. Певне, щось таки має бути в книжках! Бо хто піде на смерть отак, ні сіло ні впало?". Та Мілдред сказала, що треба йти на роботу. Монтег вів далі: "Учора я подумав про всі свої змарновані десять років. А ще думав про книжки. І вперше зрозумів, що за кожною стоїть людина. Людина плекала свої думки. Потім витрачала хтозна-скільки часу, аби їх викласти на папері... Хтось, може, поклав усе життя, щоб записати те, що думав, що бачив, а тут з'являюся я і за дві хвилини все перетворено в попіл".

Брандмейстер Бітті наближався до будинку Монтега. Монтег перевірів, чи добре схована книжка під подушкою, і сів у ліжку. Через якусь хвилю Мілдред рушила до дверей і незабаром брандмейстер Бітті увійшов до кімнати. Він сів, почав курити люльку і сказав, що здогадався, що Монтег хворий, бо воно до того йшло. Він сказав:

"Кожен пожежник, раніше чи пізніше, проходить через це. І йому треба допомогти, розтлумачити; треба, щоб він знав історію нашої професії: колись новачкам усе пояснювали, а тепер – ні". І Бітті почав розповідати, що на початку двадцятого століття кіно, радіо, телебачення дуже скоро стало масовим і спростилося. Коли кількість населення збільшилася вдвоє, втриє, вчетверо, зміст фільмів, радіопередач, журналів, книжок зменшився до певного стандарту. Темп прискорювався, а обсяг книжок зменшувався: стисле видання, переказ, екстракт. Твори класиків скорочуються до п'ятинадцятихвилинної радіопередачі. Чимало людей ознайомилися з "Гамлетом", прочитавши одну сторінку переказу в збірнику, який твердив: "Нарешті ви зможете прочитати всіх класиків!..".

Мілдред була у кімнаті, раптом підвелась і почала ходити по кімнаті, бездумно переставляючи речі з місця на місце. Незважаючи на неї, Бітті вів далі про те, що термін навчання в школах скорочувався, дисципліна знижувалася, філософія, історія, мови скасовувалися, а дітей вчили натискувати на кнопки, вмикати перемикачі, загвинчувати гайки і припасовувати болти.

Мілдред почала поправляти подушку Монтега і раптом рукою намацала книжку. Та чоловік попросив дати йому спокій, бо він розмовляє, і жінка, дуже здивована знахідкою, вийшла з кімнати.

Бітті розповідав далі: з театрів викинули все, крім клоунади, а в кімнатах зробити скляні панелі, які показували веселі передачі. Людям давали більше спортивних ігор, розваг. Видавали більше книжок з малюнками, більше фільмів, а поживи для розуму менше й менше. Залишилися лише комікси, солоденькі любовні сповіді чи торговельно-рекламні видання. Коли школи почали випускати дедалі більше бігунів, стрибунів, плавців, автогонщиків, льотчиків, механіків, ремісників замість дослідників, критиків, учених і людей мистецтва, слово "інтелектуал" стало лайкою. Обдарованих дітей, що краще за інших читали і відповідали у школі, ненавиділи. А конституція говорила, що всі мають бути схожими, рівними. Кожен схожий на кожного, мов дві краплі води, і тоді всі будуть щасливі. А книжки – це заряджена рушниця в помешканні сусіда. Тому їх треба спалити. І коли будинки в усьому світі стали вогнетривкими, то робота, яку доти виконували пожежники, стала непотрібна. На них були покладені нові обов'язки – стежити, щоб нічого не бентежило людського розуму. Цивілізація стала така величезна, що не можна було дозволити заворушень і незадоволень. Наприклад, кольоровим не подобається книжка "Негренья Самбо". Спалити її! Білим не по собі від книжки "Хатина дядька Тома". І її спалити! Хтось написав книжку про те, що вживання тютюну призводить до раку легень. Тютюнові фабрики у розпачі! Спалити книжку! Все, що викликало тривогу, почали знищувати. Наприклад, похорон скасували, і через десять хвилин після смерті людину просто спалювали, і все.

Монтег розповів про дівчину з сусіднього будинку. Вона була не така, як усі, і йому було цікаво, як це могло трапитися. Бітті сказав, що її родина під наглядом. Вони диваки, і саме домашнє оточення може звести нанівець усе, що намагається прищепити школа. Ось чому весь час зменшується вік дітей для вступу в дитячі садки і

тепер вихоплюють їх мало не з колисок. Бітті назвав дівчину бомбою сповільненої дії. Вона хотіла знати не те, як щось робиться, а чому. А така допитливість може бути небезпечною. "Отож воно й краще для бідолахи, що вона вмерла", — підсумував Бітті і додав, що людям потрібен спокій, а задумуватися над чимось не потрібно. Для людей краще клуби, вечірки, акробати, фокусники, реактивні автомобілі, мотоцикли-гелікоптери, секс і героїн, якнайбільше того, що викликає автоматичні рефлекси.

На прощання Бітті сказав: "Вам слід запам'ятати, Монтег, що ми — борці за щастя, і ви, і я, й решта наших колег. Ми протистоїмо тій купці людей, які своїми суперечливими теоріями й думками хочуть зробити всіх нещасними. Ми захищаємо греблю. Тримайтеся, Монтег! Не дайте потокові меланхолії та похмурої філософії затопити світ". Він сказав, що колись прочитав декілька книжок, з цікавості, але у них нічогосінько немає! Нічогосінько, чому можна було б повірити чи навчити інших. "Гаразд, тоді скажіть: що буде, коли пожежник випадково, зовсім без ніякого наміру, візьме додому книжку?" — спитав Монтег. "Цілком зрозумілий вчинок. Природна цікавість. Нас це не турбує і не злостить. Ми дозволяємо пожежникові тримати книжку протягом доби. Якщо він потім сам її не спалить, ми це зробимо за нього", — відповів Бітті і спитав, коли Монтег вийде на роботу. "Я ніколи більше не прийду", — подумав Монтег.

Крізь вікно Монтег побачив, як поїхав Бітті. Було видно і будинки, і чоловік пригадав, що розказувала Кларіс. Її дядько розповідав, що будинки тепер будують без веранд, щоб люди не могли вечорами сидіти в них і говорити, думати та розмірковувати. Адже небажано, аби люди отак сиділи, розмовляли і нічого не робили.

Мілдред запропонувала чоловікові взяти машину і прокататися, щоб забути усе, розвіяти поганий настрій швидкою їздою. "Мені хочеться зберегти це почуття. Господи, щось наче кипить у мені! Я не знаю, що це. Я такий нещасний, такий розлючений, сам не знаю чому. Мені здається, ніби я пухну, розбухаю, ніби я надто багато ховав у собі, і не знаю, що саме... Я, може, навіть почну читати книжки", — сказав чоловік.

Монтег виключив екрани, на які дивилася дружина, і розповів, що має таємницю. Він зняв решітку кондиціонера і почав витягати книжки. Їх було біля двадцяти. Мілдред відсахнулась, наче вздріла мишей, що вискочили з-під підлоги. Монтег чув її уривчасте дихання, бачив сполотніле обличчя й широко розплющені очі. Вона вхопила книжку і побігла до сміттєспалювача. Монтег перейняв її, міцно схопивши обіруч. Він дав їй ляпаса і, вхопивши за плечі, струсонував. Він сказав, що хоче заглянути у книжки, а якщо все виявиться так, як казав Бітті, то спалить їх. "Впродовж усіх цих років я нічого не просив у тебе, а тепер прошу, ні, — благаю. Ми повинні з'ясувати, чому все так трапилося, звідки ця халепа — оті твої таблетки, гонки на автомобілі, моя робота. Ми над прірвою, Міллі. Але я не хочу падати в неї, хай їй грець! Нам буде нелегко. Ми навіть не знаємо, з чого почати, однак давай спробуємо розібратися, обміркуємо все й допоможемо одне одному. Ти навіть не уявляєш, як ти мені зараз потрібна. Міллі! Якщо ти хоч трохи любиш мене, зачекай день чи два, оце все, що я прошу, й на тому край!" — просив Монтег.

Мілдред уже не пручалась, і він випустив її. У двері хтось подзвонив, але Монтег сказав дружині, що відчиняти вони не будуть. Мілдред боялася, що це Бітті, і що він їх зараз спалить разом з книжками.

Вони не відчиняли і почали читати книжки.

Стислий переказ по частинах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина друга

РЕШЕТО І ПІСОК

Вони читали впродовж цілого дня, а холодний листопадовий дощ падав з неба на принишклий дім. Вітальня була мертва, Мілдред безтямно поглядала на мовчазні стіни, а Монтег то ходив по кімнаті, то сідав навпочіпки і по кілька разів перечитував яку-небудь сторінку вголос. Він вважав, що у книгах є щось, що пов'язане з Кларіс. За східними дверима почулося шкрябання, Мілдред сказала, що це просто собака. Жінка вважала, що книги нічого не показують, їй хотілося до "родичів". Тоді Монтег пригадав їй про спалену жінку і про те, як дружину відкачували. Вони почули в небі звуки бомбардувальників. Монтег згадав, що після 1960 року його країна виграла дві атомні війни, і він чув, що у всьому іншому світі люди голодують, але "родичі" чомусь мовчали про це.

До Мілдред зателефонувала подруга, і вони почали говорити про Білого клоуна у вечірній програмі. Монтег подумав, що йому потрібен вчитель, щоб розібратися у книжках. І він згадав, як торік зустрів у парку старого чоловіка, який мав книжку (правда, він її швидко сховав, але Монтег помітив). Вони трохи говорили, і старий зізнався, що він колишній викладач англійської мови, став безробітним сорок років тому, коли за браком студентів і матеріальних дотацій закrywся останній гуманітарний коледж. Старого звали Фабер, і він знав напам'ять вірші. Фабер дав свою адресу Монтегу.

Монтег тоді не виказав старого, а тепер подзвонив до нього і спитав, скільки примірників Біблії залишилося в їхній країні. Фабер не хотів розмовляти і кинув трубку. А Монтег тримав у цей час в руках саме Біблію.

Дружина сказала, що ввечері прийдуть її подруги, а книгу, яку він вкрав, треба віддати Бітті. Монтег подумав, що треба зробити копію перед тим, як віддати.

Монтег вирушив до Фабера. У метро він згадав, як у далекому дитинстві, одного спекотного літнього дня він сидів на морському узбережжі й намагався наповнити піском решето, бо двоюрідний брат підступно обманув його, пообіцявши гроші, якщо він наповнить решето. Руки німіли, пісок обпікав їх, а решето все було порожнє. Монтег мовчки сидів на березі того липневого дня, і сльози котилися по його щоках. Тепер, коли пневматичний поїзд мчав його, він пригадав жорстоку логіку решета і, опустивши очі, побачив, що в нього в руках розкрита Біблія. В вагоні було повно людей, а він тримав Біблію. І раптом у нього сяйнула безглузда думка: якщо читати швидко і все поспіль, може, в решеті затримається хоч трохи піску. Монтег почав читати, але слова

висипалися в дірки, й він подумав, що через кілька годин він зустрінеється з Бітті й треба буде віддати йому книжку, отже, не можна пропускати жодного речення, слід запам'ятати кожен рядок. Та читати заважала реклама, що голосно лунала з рупорів. Люди у вагоні вважали, що Монтег якийсь божевільний. Він вийшов з метро.

Фабер відчинив двері чоловікові. Старий здавався дуже старим, кволим і переляканим. Раптом його погляд упав на книжку під пахвою Монтега – і старий ураз перемінився, тепер він уже не був ані таким старезним, ані кволим. Його страх поступово минав.

Вони зайшли у кімнату, і Монтег розповів, що вкрав книжку. Він говорив, що його дружина вмирає, дівчина, яка була його другом, уже померла, а жінку, яка би могла стати його другом, спалили живцем лише добу тому. "Ви єдиний, хто може допомогти мені. Я хочу бачити... Бачити!", — просив Монтег.

Фабер перегортав сторінки Біблії і говорив, що тепер Ісуса Христа зробили одним з "родичів". Старий признався, що він боягуз, бо бачив, що робиться, знав, що буде, але нічого не робив. Фабер сказав, що тепер щось робити занадто пізно. "Вам потрібні не самі книжки, а те, що колись було в них. Це могло б бути і в теперішніх програмах наших "віталень". Таку саму увагу до подробиць, таку саму обізнаність і свідомість могли б виховувати й наші радіо та телевізійні передачі, але вони цього не роблять. Ні, ні, дарма шукати все це лише в книжках! Шукайте це всюди, де тільки можна, — в давніх грамофонних записах, у давніх фільмах, у давніх друзях; шукайте в природі і в самому собі. Книжки – лише одне із вмістилищ, де ми зберігаємо те, що боїмося забути. В них немає ніяких чарів. Чари в тому, що вони говорять, у тому, як вони зшивають клапті Всесвіту в єдине ціле", — говорив старий.

Він сказав, що людям тепер бракує трьох речей: якості наших знань, дозвілля, щоб засвоїти ці знання, і права діяти на основі того, про що ми дізнались із взаємодії двох перших.

Монтег запропонував друкувати книжки, та старий знову сказав, що їх двоє нічого вже зробити не зможуть. Монтег не хотів так просто здаватися, тому почав на очах старого виривати сторінки з Біблії. Фабер підскочив, наче його вдарили. Він кинувся до Монтега, але той відштовхнув його. Руки Монтега й далі рвали книжку. Фабер попросив не робити цього і сказав, що допоможе Монтегу. Старий розповів, що має знайомого друкаря книжок. "Ми можемо надрукувати кілька книжок і чекати, коли почнеться війна, яка зруйнує заведений порядок і дасть нам потрібний поштовх. Кілька бомб – і всі "родичі" на стінах віталень, уся ця блазенська зграя замовкне назавжди! І тоді, у цій тиші, може, почують наш шепіт".

Монтег попросив допомоги ще в дечому: увечері у нього мала бути розмова з брандмейстером Бітті, потрібна була підтримка. Фабер розповів, що довгий час працював біля електронних приладів і радіоприймачів, і дещо показав. Це було схоже на радіоприймач "черепашку", але по ньому можна було бути на зв'язку з Фабером. Монтег вклав зеленаву кульку в вухо і міг спілкуватися з Фабером, чи просто його слухати.

Гай лишив Біблію Фаберу, попрощався і пішов. Монтег ішов од станції метро; в кишені лежали гроші, які він забрав з банку, щоб мати на свої справи з Фабером. По "черепашці" він почув, що "Мобілізовано мільйон чоловіків. Якщо почнеться війна, швидка перемога гарантована...". "Мобілізовано десять мільйонів, — шепотів голос Фабера в другому вусі, — але кажуть, що один. Так спокійніше".

Увечері до Монтегів прийшли місіс Фелпс і місіс Бауелс. Жінки відразу ж зникли у вітальні. Вони дивилися на екрани, і раптом Монтег вимкнув їх. Всі три жінки повернулися до Монтега з неприхованим роздратуванням і неприязню. Він запитав їх, коли почнеться війна, на їхню думку. Місіс Фелпс сказала, що її чоловіка Піта вчора призвали, але він повернеться наступного тижня, бо війни тепер короткі. Монтег хотів поговорити з жінками і запитав, як поживають їхні діти. У пані Фелпс дітей не було, а місіс Бауелс мала двоє. Вона розповіла, що обидва рази, коли народжувала, їй робили кесарів розтин, бо "Хіба варто терпіти пологові муки через якусь там дитину? Однак люди мусять розмножуватися. Крім того, діти іноді бувають схожі на батьків, а це дуже кумедно". Далі вона сказала, що дев'ять днів з десяти її діти в школі. З нею вони лише тричі на місяць, коли приходять додому. Та й це не так уже страшно. Вона їх заганяє до "вітальні", вмикає стіни – і все.

Згодом Гай приніс у вітальню книжку. "Що це? Невже книжка? А я вважала, що нині фахівців навчають за допомогою учбових фільмів. — Місіс Фелпс закліпала очима. — Ви читаете теорію пожежної справи?" Та Монтег відповів, що це поезія. Фабер в цей час зашепотів Гаю: "Монтег, тримайте себе в руках, схаменіться...". Ситуацію врятувала Мілдред: вона сказала, що пожежникам раз на рік дозволяють приносити додому книгу, щоб показати родині, якими дурницями колись захоплювалися люди. Монтег (за проханням Фабера) підтвердив це. Тоді Мілдред розгорнула книжку і просто так, задля розваги, дала Гаю прочитати якийсь вірш. Він почав читати "Берег Дувра":

Довіри океан
Колись безмежний був і землю звідусіль
Він обіймав, як пас барвистий, залюбки.
Але тепер мені
Чутні лише плачі й протяглий стогін хвиль,
Що ринуть крізь туман
Під вітру свист назад, назад, сумні,
Розбившись об життєві стрімчаки.
Стільці рипіли.
Прошу, любове, я
Нам вірність зберегти. Бо цей примарний світ,
Що, як здається нам, цвіте, мов первоцвіт,
Прекрасний і новий, веселками сія —
Насправді це сумна, печальна круговерть,
Нема любові в ній, ні втіх, ні співчуття;
Він – темне поле битв, поразок сум'яття,

Це бродять втікачі, що пережили смерть,
Де ми – як решта військ, в бою розбитих геть.

Місіс Фелпс ридала. Монтег сам був зворушений і приголомшений. Місіс Бауелс сказала, що поезія – це сльози, самогубства, істерики, погане самопочуття; поезія – це хвороба. Монтег мусив спалити книжку на очах жінок, а тоді спокійно місіс Фелпс, яка зібралася з місіс Бауелс іти додому: "Ідіть додому й подумайте про свого першого чоловіка, якого ви покинули, про другого чоловіка, який розбився в реактивному автомобілі, про третього чоловіка, який теж незабаром розтратить собі голову! Йдіть і подумайте про десятки зроблених вами абортів, про ваші клятві кесареві розтини, про ваших дітей, які вас глибоко ненавидять! Ідіть і подумайте, як це трапилось і чи ви намагалися зробити що-небудь, аби цього не було!".

Гості пішли, а Мілдред пішла у ванну пити снодійне. Гай знайшов свої книги і сховав на підвір'ї у кущах, бо дружина уже декілька спалила.

Монтег рушив на свою роботу. Він слухав у "черепашці" голос Фабера. Спочатку він сварив Монтега, потім розраджував. Фабер просив бути обережним на роботі: "Протягом кількох наступних годин, які ви пробудете з Бітті, ходіть круг нього навшпиньки, дайте мені послухати його, дайте мені змогу оцінити становище. Вижити – ось наша мета. Забудьте про цих бідолашних жінок...".

На роботі Монтег не побачив механічного пса в буді. Фабер на якийсь час затих у вусі. Бітті сказав: "Ось іде вельми цікавий звір: він на всіх мовах світу називається дурнем". Монтег поклав йому книжку на долоню. Навіть не подивившись на назву, Бітті жбурнув книжку в кошик для сміття, а тоді сказав, що, надіється, у Монтега уже все пройшло. Гая запросили до гри в покер. Двічі протягом півгодини Монтег підводився і йшов до вбиральні мити руки. Повернувшись, він ховав їх під стіл. Бітті радів, що заблудна вівця повернулася до отари. Він почав розповідати, що йому снився сон, у якому він з Монтегом перекидався цитатами і таки переконав його повернутись до роботи пожежника. Гай хвилювався, але Фабер шепотів йому, щоб тримався і не піддавався на провокації Бітті.

Задзеленчав сигнал тривоги. Бітті записав собі адресу і сказав, що це особливий випадок. Сирена ревіла, все гуркотіло, скреготали гальма, вищали шини, хлюпав гас у блискучому мідному череві "саламандри". Монтег весь час думав про трьох жінок у його вітальні, з яких неоновий вітер давно вже вимів останні крихти розуму, і про свою дурну затію – читати їм книжки. Звичайно Бітті не сідав за кермо, але сьогодні він правив "саламандрою". Монтег побачив, що вони зупинилися біля його будинку. Гай подумав, що підпалити власний будинок не зможе.

Стислий переказ по частинах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Частина третя

ВОГОНЬ ГОРИТЬ ЯСНО

З будинків усієї вулиці люди виходили дивитися на видовище, яке завжди

влаштовували пожежники. Бітті сказав Гаю, що він би мав про все здогадатися ще тоді, коли під дверима його будинку був механічний пес. А коли Монтег поглянув на будинок, де жила Кларіс, брандмейстер сказав: "Невже вас обдурила та маленька зайдиголова зі своїм заялженим репертуаром? Га, Монтег? Квіточки, метелики, листячко, заходи сонця, хай їм чорт! Усе це занотовано в її картці. Хай мене дідько вхопить, коли я не вцілив у самісіньку точку! Досить подивитися на ваше розгублене обличчя. Кілька травинок і місяць-молодик! Яка нісенітниця! І що доброго вона цим зробила?".

У дверях будинку з'явилася Мілдред з валізою. Вона сіла в таксі і не відповіла на запитання Гая, коли він спитав, чи це вона подала сигнал тривоги пожежникам. Таксі рушило, а Монтег побачив, що Стоунмен і Блек, махаючи сокирами, трощать віконні рами, щоб був протяг. Раптом до Монтега обізався Фабер і сказав, що треба втекти. Бітті тим часом запалював і гасив запальничку і говорив: "Справжня принадність вогню в тому: що він знищує відповідальність і наслідки. Якщо певна проблема надто обтяжлива – в піч її. Зараз, Монтег, такий тягар – ви. Вогонь зніме цей тягар з моїх плечей швидко, чисто й певно. Гігієнічно, естетично, практично". Гай подумав, що це точно Мілдред подзвонила, бо книжки з подвір'я були в будинку.

Бітті наказав Монтегу самому підпалити усе. Фабер підказував тікати. Але Монтег сказав: "Ні! Механічний пес! Через нього не можна!", і він почав сам палити усе в будинку. Книжки підстрибували й танцювали, наче обпалені птахи, їхні крила пломеніли червоним і жовтим пір'ям. "Коли закінчите, знайте, що ви заарештовані", — пролунав позаду голос Бітті.

Було пів на четверту ранку. Будинок уже майже згорів. Люди порозходились по домівках. Нарешті, Бітті сказав, що це дружина, а ще раніше – її подруги, дали сигнал пожежникам. Гай покійно дозволив Бітті завдавати удару за ударом: "Монтег, ви ідіот, Монтег, ви несосвітений дурень! Ну, навіщо ви це зробили?". А Фабер досі нашіптував тікати.

Бітті щосили вдарив його в голову – і Монтег, заточившись, подався назад. Зеленава куля, в якій шепотів і кричав Фаберів голос, випала на доріжку. Бітті, посміхаючись, підняв її, приклав до вуха. Монтег почув далекий голос: "Монтег, що з вами? Чи все гаразд?". Бітті відняв кульку від вуха і поклав до кишені. Він сказав, що приятеля Монтега теж вистежать і спіймають.

"Ми завжди палили не те, що треба..." — тільки й спромігся вимовити Монтег, а тоді вогнеметом спалив Бітті. Два інших пожежники закам'яніли. Монтег ударив по голові одного, другого, збив каски, повалив їх один на одного. Вони впали і застигли. Монтег озирнувся й побачив механічного пса. Гай зустрів його спалахом полум'я, але пес не піддався, і встромив свою голку в ногу чоловіка. На пса знову ринуло полум'я, і цього разу його відкинуло, і від нього лишилися лише рештки.

Нога зааніміла, але Монтег змушував себе йти. Він дошкунтильгав до заднього двору, що виходив на глухий провулок. Спотикаючись, він шкандибав у нічній пітьмі. Раптом він згадав про книжки, повернувся і знайшов книжки там, де залишив, біля садового

паркану. Мілдред, хвалити бога, забрала не всі. Чотири ще лежали там, де він їх заховав. Монтег знову кинувся тікати.

У п'їтьмі чулися крики, спалахували вогні. Десь удалині гуркотіли інші "саламандри", ревіння їхніх сирен зливалося з ревінням поліційних автомобілів, які мчали нічним містом. Монтег раптом упав, наче йому відтяли голову й залишили саме тіло. Щось несвідоме спонукало його зупинитися, жбурнуло на землю. Він лежав там, де впав, і плакав, скоцюрбившись і уткнувшись обличчям у рїнь. Бітті хотів померти! Плачучи, Монтег зрозумів, що це було саме так. Бітті хотів померти. Адже він стояв, навіть не намагаючись захиститися, стояв собі, знущаючись із нього, під'юджуючи його.

Нога боліла, але тепер вже підкорялась йому. Монтег побіг до Фабера. Книжки він ніс у руках. Він понишпорив у кишенях – гроші були при ньому. В одній із кишень він знайшов звичайну радіо-"черепашку", по якій передавали, що поліція його розшукує. У небі літали поліційні вертольоти. На якійсь заправці Монтег зайшов до чоловічого туалету. Крізь алюмінієву стїну до нього долинув голос диктора: "Оголошено війну". Він вмився і вийшов, а за хвилину вже знову стояв на розі безлюдного бульвару. Треба було перейти широку дорогу, але це було дуже небезпечно. Монтега ледь не збила машина, що їхала на великій швидкості. Добре, що це була не поліція, а прості підлітки, що розважалися. Діти побачили чоловіка – він ішов пішки, а це так незвичайно, піша людина в наші дні, й вирішили: "Нумо, зіб'ємо його!". І Вони навіть не підозрювали, що це той самий утікач Монтег. Монтег подумав: "Може, це вони вбили Кларіс?" На очах виступили сльози.

Він розумів, що урятувався тому, що впав: водій розумів, що машина, наскочивши на тіло на такій швидкості, перекинеться, а всі пасажири вилетять геть.

Монтег зайшов через чорний хід у будинок одного з пожежників – Блека, і сховав книжки на кухні. Згодом він зайшов у телефонну кабїну й подав сигнал тривоги. Потім чекав, коли вдалині завиють пожежні сирени і "саламандри" з гуркотом помчать палити дім Блека.

Прибїгши до Фабера, Гай сказав, що швидко мусить тікати бозна-куди, щоб по його слїдах вони не прийшли і по старого. Монтег дав йому сто доларів, а Фабер порадив тікати до річки, біля якої є покинута залізнична колїя, що веде з міста в глиб країни. У глушині подекуди ще є табори бродяг. Треба тільки відійти далі від міста й добре придивлятися. Фабер чув, ніби вздовж залізничної колїї до Лос-Анджелеса можна зустріти чимало колишніх вихованців Гарвардського університету. Багатьох із них розшукує поліція, їм не можна жити в містах. Але їм усе-таки пощастило вижити. Фабер радив пожити з тими людьми. А потім в Фабер приїде до Гая в Сент-Луїс.

Щоб дізнатися, що робиться у місті, Фабер включив маленький телевізор, що тримав за картиною. Диктор говорив, що Монтега ще не знайшли, але з сусіднього району привезено іншого механічного пса, який уже шукає злочинця. Чоловіки знали, що пес обов'язково винюхає слїд. Монтег почав пояснювати Фаберу, що слїд зробити: спалити все, чого він торкався, протерти речі і ручки на дверях спиртом, ввімкнути

вентиляцію і поливальну систему в саду.

Друзі попрощалися, а Фабер сказав, що коли пощастить, скоро вони зустрінуться у Сент-Луїсі. Монтег ще узяв у старого валізу з одягом.

Дорогою до річки він кілька разів зупинявся перевести подих, заглядав у темняно освітлені вікна розбуджених будинків, бачив обриси людей, які у своїх вітальнях дивилися на стіни, де показували пса, що шукає Монтега. Чоловік встиг побачити, що біля Фаберового будинку пес збився з шляху і побіг далі.

Біля річки Монтег помився, натягнув на себе старий Фаберів одяг, взув його черевики, а свій одяг кинув у річку. Тримаючи в руках валізу, пішов по воді від берега, поки відчував під ногами дно; а тоді його підхопила течія й понесла в темряву. Згодом механічний пес прибіг до річки, але Гая не знайшов.

Коли валіза наповнилася водою і потонула, Монтег перевернувся на спину. Річка ліниво й лагідно несла свої води і Монтега. Чоловік плив і думав, що десь знову має початися процес збереження й накопичення духовних цінностей, хтось має знову зібрати й зберегти все, що створила людина, зберегти в книжках, платівках, в людських умах, будь-якою ціною вберегти від молі, плісняви, іржі, гниття і паліїв.

Течія прибила його до берега. З далеких лук долинав сухий запах сіна, нагадував йому про давно минуле. Монтег раптом пригадав, як у дитинстві побував на фермі.

Спотикаючись, він брів по сухому листі, відчув безліч запахів. Він віднайшов стару колію і пішов нею. Через півгодини, змерзлий, обережно ступаючи по шпалах, він побачив попереду вогонь. Вогонь нічого не спалював: він грів! Монтег бачив руки людей, які грілися біля вогню.

Люди про щось балакали, але він не міг добрати, про що саме. Згодом Монтега помітили і запросили. Біля вогню сиділо п'ятеро літніх чоловіків у синіх бавовняних штанах і таких самих сорочках та куртках.

Прізвище ватажка було Гренджер. Він дав Гаю випити безбарвну рідину, яка мала змінити хімічний склад його поту, щоб механічний пес не знайшов чоловіка. Монтег випив гіркий напій.

Чоловіки мали портативний телевізор і показали Гаю, що зараз відбувається у місті. Виявилося, що поліція збилася зі сліду Монтега, але перед глядачами розіграли сцену, ніби Монтега вбили (а вбили зовсім іншого, невинного чоловіка).

Згодом Гренджер почав знайомити Гая з усіма іншими. Френд Клемент був колишнім завідувачем кафедри Томаса Гарді в Кембриджському університеті, ще до того, як Кембрідж перетворили на атомно-інженерне училище. Доктор Сіммонс з Каліфорнійського університету був знавцем творчості Ортега-І-Гассета. Професор Уест – багато років тому в Колумбійському університеті зробив чималий внесок у тепер забуту науку про етику. Превелебний отець Падовер тридцять років тому виголосив кілька проповідей і протягом одного тижня втратив усіх парафіян через свої погляди. А Гренджер багато років тому вдарив пожежника, коли той палив його бібліотеку. Відтоді Гренджеру доводиться переховуватись.

Гренджер розповів, що кожен з них читає книжку і запам'ятовує її, зберігає у своїй

пам'яті. Потім книжку спалюють, але тримають усе прочитане в пам'яті. "Ми всі – уривки і шматки історії, літератури, міжнародного права; Байрон, Том Пейн, Макіавеллі, Христос – усе тут, у наших головах". Ці люди мандрували. Їхня організація була гнучка, розгалужена, розкидана по всій країні. Декотрі з них поробили собі пластичні операції, змінили свою зовнішність. Тепер вони чекають, щоб почалась і закінчилась війна. Тоді, може, придадуться й вони для чогось. Книжки вони передавали з вуст у уста своїм дітям. Спочатку все було стихійно. В кожного була якась книжка, котру він хотів запам'ятати, але потім організація склала план. Наприклад, в одному містечку, що налічує всього двадцять дев'ять чоловік зберігається повне зібрання творів Бертрана Рассела. Коли закінчиться війна, ці книжки можна буде написати знову: всі ці люди прочитають напам'ять усе, що знають, і все надрукують на папері.

Згодом усі рушили берегом річки на південь. Монтег намагався розгледіти обличчя своїх супутників, старі, втомлені, покреслені зморшками, які він бачив при світлі багаття. Він шукав на них радісного виразу, рішучості, торжества над майбутнім, але нічого такого не бачив. Вони зовсім не були певні, що ті речі, які вони зберігали в пам'яті, примусять зорю майбуття засяяти чистим полум'ям; вони не були певні нічого, крім одного – вони бачили книжки; ті книжки стояли на полицях перед їхніми спокійними поглядами, ще не розрізані, вони чекали читачів, котрі колись прийдуть і візьмуть їх, хто чистими, а хто й брудними руками. Монтег пильно вдивлявся в обличчя своїх супутників. "Не намагайтеся скласти собі враження про книжки по їхніх обкладинках", — сказав хтось.

Монтег бачив, що далеко над містом починається війна. Він згадав, що там його дружина і розповів про неї Гренджеру. Тоді той сказав, що колись помер його дідусь. Гренджер плакав, але не за самим дідусем, а за тим, чого вже ніколи не зробить дідусь (а він вмів робити багато різних речей). Гай подумав, що руки його дружини ніколи нічого не робили. Гренджер вів далі: "Мій дід казав: "Кожен має щось залишити після себе. Сина, чи картину, чи побудований дім, чи хоч би стіну або пару пошитих власноручно черевиків. Або сад, посаджений своїми руками. Щось, чого торкалися твої руки, в чому після смерті твоя душа знайде собі притулок. Люди дивитимуться на дерево, яке ти посадив, чи на квітку, і ти житимеш у них". Мій дід казав: "Байдуже, що ти саме робиш, головне, щоб усе, до чого ти доторкаєшся, змінювало форму, ставало не таким, як було, щоб у ньому залишилася частка тебе самого. В цьому різниця між людиною, яка просто косить траву на лузі, і справжнім садівником. Той, що косить траву на лузі, помре – і його ніби й не було, а садівник житиме багато поколінь"". Гай думав ще про те, чи вже поїхав Фабер з міста у Сент-Луїс.

"Дивіться!" — вигукнув Монтег. Цієї миті почалася й закінчилась війна. Пізніше ніхто з Монтегових супутників не міг пригадати, чи він взагалі щось бачив. Миттєвий спалах і ледь чутний рух. Протягом цієї миті там, нагорі, на висоті десяти, п'яти, однієї милі промчали, певне, реактивні літаки, і відразу дуже швидко й водночас жахливо повільно почали падати на ще заспане місто бомби. Ворожі літаки швидко зникли ген

за небокраєм. Гай зрозумів, що місто-столиця перетворилося на величезну купу сміття. Він думав про Мілдред, яка, мабуть сиділа у якомусь готелі і дивилася на своїх "родичів". Тільки тепер Гай пригадав, що зустрілися вони вперше у Чикаго.

Оглушливий вибух струсонув повітря. Вибухова хвиля прокотилася над річкою, перекинула людей. Місто злетіло в повітря. Монтег задихався і плакав. І раптом пригадав розділи з Екклезіаста і "Одкровенень". Частина однієї книжки, частина другої... Мерщій, мерщій, щоб не забути, поки мине цей струс, поки вщухне вітер! Екклезіаст, ось він. Притиснувшись до землі, що здригалась від вибухів, він подумки повторював слова, повторював знову й знову, і вони були прекрасні й довершені.

Монтег глянув на річку, на занедбану залізничну колію. Він думав: "Тепер ми починаємо свій шлях; ми споглядатимемо світ, бачитимемо, як він живе, говорить, який він насправді. Тепер я хочу бачити все. І хоч те, що я побачу, не буде ще моїм, колись воно зіллється зі мною в єдине ціле і стане мною...".

Монтег сів, але пробував устати. Його супутники теж заворушилися. Мовчки підвівся Гренджер; лаючись, обмацав руки й ноги; по його щоках котилися сльози. Важко човгаючи, він спустився до річки й подивився вгору проти течії.

Хтось розпалив вогонь. Гренджер розгорнув промаслений папір і вийняв шматок бекону. "Поснідаємо, а тоді повернемо назад і подамося проти течії. Ми там будемо потрібні", — сказав він. Хтось подав невеличку сковорідку, на неї поклали бекон і поставили на вогонь. За хвилину бекон уже шкварчав і підстрибував, сповнюючи ранкове повітря смачним запахом. Люди мовчки спостерігали за цим дійством.

Гренджер сказав, що люди схожі на Фенікса, який відроджується з вогню. Але на відміну від птаха, люди знають, яку дурницю роблять. "Ми знаємо всі дурниці, які наробили за тисячі років. А що ми це знаємо й завжди можемо озирнутись на них, то можна сподіватися: коли-небудь ми перестанемо розпалювати ці погребальні багаття і стрибати в вогонь".

Усі збиралися у місто. Гренджер говорив: "Пам'ятайте одну важливу річ: самі ми нічого не варті. Ми - ніщо. Але те, що ми зберігаємо в собі, колись може допомогти людям. Проте навіть тоді, коли ми вільно мали в руках книжки, то не користувалися з усього, що вони нам давали...".

Монтег рушив на північ. Озирнувшись, він побачив, що всі йдуть слідом за ним. Здивований, він ступив убік, щоб пропустити Гренджера, але той лише подивився на нього й кивнув. Монтег пішов уперед. Він глянув на річку, на небо, на іржаву колію, що бігла назад, туди, де були ферми й сараї, повні сіна, куди вночі приходили втікачі з міста. Колись, потім, через місяць чи через півроку, але не пізніше ніж через рік, він знову, вже сам, пройде по цих місцях і йтиме доти, доки наздожене тих, хто пройшов цим шляхом раніше за нього.

А тепер перед ним лежала довга дорога. Пізніше вони почнуть розмовляти чи просто розказувати про те, що вони запам'ятали, щоб пересвідчитися: все це збереглося в їхніх головах. Монтег відчув, що і в ньому повільно прокидаються, оживають слова. І коли настане його черга, що він скаже? "...І по цей бік, і по той бік

ріки – дерево життя, що родить дванадцять разів, кожного місяця приносячи плід свій; а листя дерева зцілює народи". Так, думав Монтег: "Ось що я скажу їм опівдні, коли ми прийдемо до міста".

Стислий переказ по частинах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу